WIKIPEDIA

Evenin kieli

Evenin kieli[1][2] (myös *eveeni*,[2] aikaisempi nimitys *lamuutti*) on Venäjällä koillis-Siperiassa asuvien evenien puhuma tunguusikieli.

Eveni	
Oma nimi	эвэды торэн (êvêdy torên)
Muu nimi	Lamuutti
Tiedot	
Alue	Kamtšatkan alue, Saha, Magadanin alue
Virallinen kieli	ei virallisen kielen asemaa
Sija	ei 100 suurimman joukossa
Kirjaimisto	kyrillinen
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	tunguusikielet
Kieliryhmä	pohjoiset tunguusikielet
ISO 639-3	eve (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=eve)
	Ohje

Sisällysluettelo

Levinneisyys ja puhujamäärä
Historia ja murteet
Kirjakieli
Nykytilanne
Lähteet
Aiheesta muualla

Levinneisyys ja puhujamäärä

Evenit asuvat laajalla alueella Jakutiassa, Habarovskin ja Kamtšatkan aluepiireissä, Magadanin alueella sekä Tšukotkalla ja Korjakiassa. Vuonna 1989 eveneitä laskettiin olleen 17 100 henkeä ja evenin puhujia 7 850 henkeä.[3] Vuoden 2002 väestönlaskennassa rekisteröitiin 19 100 eveniä[4] ja 7 200 evenin puhujaa.[5] Alueellisesti he jakautuivat seuraavasti:

- Jakutia – 11 700 eveniä (joista 3 300 osaa evenin kieltä)
- Magadanin alue – 2 500 (1 000)
- Kamtšatkan alue – 1 800 (800)
- Tšukotka – 1 400 (500)
- Habarovskin aluepiiri – 1 300 (500)
- Korjakia – 800 (300)[6]

Vuoden 2002 väestönlaskennan mukaan 93,3 % eveneistä osaa venäjää.[7] Väestönlaskenta ei anna täyttä kuvaa kielitilanteesta, sillä suuri osa eveneistä puhuu äidin- tai toisena kielenään jakuuttia. Vuoden 1989 väestönlaskennan mukaan äidinkieleltään eveninkielisiä oli 43,8 %, venäjänkielisiä 27,4 % ja ”muunkielisiä” 28,8 %. Toisena kielenään venäjää puhui 52,5 % ja ”muuta kieltä” 37,9 %.[8] Kyseinen ”muu kieli” on yleensä jakuutti. Jakutian eveneistä osasi vuonna 2002 venäjää 89,5 %, jakuuttia 79,8 % ja eveniä vain 28,1 %.[9][6]

Vuoden 2010 väestönlaskennan mukaan Venäjällä on 5 700 evenin puhujaa[10].

Historia ja murteet

Eveni kuuluu tunguusikielten pohjoishaaran siperialaiseen ryhmään. Sen lähimmät sukukielet ovat evenki, negidaali ja soloni.[11] Kieli jakautuu kolmeen murreryhmään, jotka käsittävät yli kymmenen paikallismurretta. Itämurteita puhutaan Kamtšatkalla, Tšukotkalla, Magadanin alueella, osassa Habarovskin aluepiiriä sekä Jakutian Srednekolymskin piirissä, keskimurteita Jakutian Abyin, Allaihan, Moman, Oimjakonin ja Tompon piireissä sekä länsimurteita Jakutian Bulunin, Kobjain, Ust-Janskin ja Verhojanskin piireissä.[12]

Kirjakieli

1800-luvun puolivälissä laadittiin ensimmäinen evenin kielen aapinen, sanakirja sekä joitakin raamatuntekstien käännöksiä. Nämä julkaisut perustuivat kyrilliseen kirjaimistoon. 1930-luvun alussa luotiin itämurteeseen ja latinalaiseen aakkostoon perustunut kirjakieli. Vuonna 1937 palattiin kyrilliseen kirjaimistoon, jota vuonna 1952 täydennettiin lisämerkeillä ӈ, ө ja ӫ. 1960-luvulla alkoi syntyä paikallisia kirjakielen variantteja. Jakutiassa on sovellettu jakuutin kieleen perustuvaa kirjoitusjärjestelmää ja Kamtšatkalla vuotta 1952 edeltänyttä aakkostoa. Nykyään on olemassa ainakin neljä kirjakielen muunnelmaa: itäiseen Olan piirin murteeseen (Magadanin alue) perustuva virallinen variantti, Kamtšatkan variantti, Jakutian Indigirkan jokilaakson murteisiin perustuva variantti sekä Jakutian Kobjain piirin variantti.[13][14]

Evenin kirjaimisto

А а	Б б	В в	Г г	Д д	Е е	Ё ё	Ж ж	
З з	И и	Й й	К к	Л л	М м	Н н	Ӈ ӈ	
О о	Ө ө	Ӫ ӫ	Ӧ ӧ	П п	Р р	С с	Т т	У у
Ф ф	Х х	Ц ц	Ч ч	Ш ш	Щ щ	Ъ ъ	Ы ы	
Ь ь	Э э	Ю ю	Я я					

Eveniä käytetään opetusvälineenä kahdessa Jakutiassa sijaitsevassa koulussa. Oppiaineena sitä opetetaan 11 koulussa Jakutiassa ja 1–3 koulussa jokaisella muulla alueella.[15] Kieltä opetetaan lisäksi Anadyrin, Palanan ja Jakutskin opettajaopistoissa, Magadanin ja Habarovskin pedagogisissa yliopistoissa, Jakutian valtionyliopistossa, Venäjän tiedeakatemian Pohjolan pienten kansojen instituutissa Jakutskissa sekä Herzenin pedagogisessa yliopistossa Pietarissa.[16] Eveniksi on julkaistu oppikirjoja, alkuperäistä runoutta, lastenkirjoja, kansanperinnekokoelmia sekä käännöskirjallisuutta. Kieltä käytetään jonkin verran paikallisissa sanomalehdissä. Jakutiassa ja Tšukotkalla lähetetään eveninkielisiä radio- ja TV-ohjelmia.[17]

Nykytilanne

Eveni on vakavasti uhanalainen kieli. Viime vuosikymmeninä sen suullinen ja kirjallinen käyttö on vähentynyt. Puhujien kielitaito heikkenee ja kiinnostus omaa kirjakieltä kohtaan on vähäistä.[17]

Lähteet

1. Anhava, Jaakko: *Maailman kielet ja kielikunnat*, s. 147. Tampere: Gaudeamus, 1999. ISBN 951-662-734-X.
2. Yleinen suomalainen asiasanasto (katsottu Lindasta)

3. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 2*, s. 667–668. Moskva: Academia, 2003. ISBN 5-87444-191-3.
4. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.1. Natsionalnyi sostav naselenija. (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_01.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 1.6.2009. (venäjäksi)
5. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.4. Rasprostranjonnost vladenija jazykami (krome russkogo). (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_04.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 1.6.2009. (venäjäksi)
6. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 13.2. Naselenije korennyh malotšislennyh narodov po territorijam preimuštšestvennogo proživanija KMN i vladeniju jazykami. (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_13_02.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 1.6.2009. (venäjäksi)
7. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.2. Naselenije po natsionalnosti i vladeniju russkim jazykom. (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_02.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 1.6.2009. (venäjäksi)
8. *Narody Rossii: entsiklopedija*, s. 442. Moskva: Bolšaja Rossijskaja entsiklopedija, 1994. ISBN 5-85270-082-7.
9. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.6. Vladenije jazykami (krome russkogo) naselenijem otdelnyh natsionalnostei po respublikam, avtonomnoi oblasti i avtonomnym okrugam Rossijskoi Federatsii. (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_06.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 1.6.2009. (venäjäksi)
10. Naselenije Rossijskoi Federatsii po vladeniju jazykami (http://www.gks.ru/free_doc/new_site/population/demo/per-itog/tab6.xls) *gks.ru*. Viitattu 20.1.2012. (venäjäksi)
11. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 2*, s. 669–670. Moskva: Academia, 2003. ISBN 5-87444-191-3.
12. *Jazyki Rossijskoi Federatsii i sosednih gosudarstv. Tom 3*, s. 458-460. Moskva: Nauka, 2005. ISBN 5-02-011237-2.
13. *Jazyki Rossijskoi Federatsii i sosednih gosudarstv. Tom 3*, s. 458-459. Moskva: Nauka, 2005. ISBN 5-02-011237-2.
14. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 2*, s. 673–674. Moskva: Academia, 2003. ISBN 5-87444-191-3.
15. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 2*, s. 681–684. Moskva: Academia, 2003. ISBN 5-87444-191-3.
16. *Jazyki Rossijskoi Federatsii i sosednih gosudarstv. Tom 3*, s. 458. Moskva: Nauka, 2005. ISBN 5-02-011237-2.
17. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 2*, s. 675–681, 686. Moskva: Academia, 2003. ISBN 5-87444-191-3.

Aiheesta muualla

- Endangered Languages of Siberia: The Even Language (http://lingsib.iea.ras.ru/en/languages/even.shtml) (englanniksi)
- Ethnologue: Even (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=eve) (englanniksi)

Tunguusikielet

džurtšen | eveni | evenki | mantšu | nanai | negidaali | orokki | orotši | orotšon | udehe | ultša | xibe